

Список використаних джерел

1. Драч І. Літературний Харків: від витоків до сучасності // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України <http://www.ilnan.gov.ua/litkharkiv>
2. Харківська літературна школа: традиції та сучасність // Літературний музей Харкова. – <https://litmuseum.kh.ua>
3. Смолій П. Роль Харкова в розвитку української літератури – <https://osvita-ua.org/kharkiv-literature>
4. Література і війна: вплив на творчість українських письменників // Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/war-literature-ukraine.html>

БУДИНОК «СЛОВО» ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Явтушенко В. М., Кривушкіна І. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства,
тел (057) 702-14-98), E-mail: d_us@ukr.net

Харків у 1920-х–1930-х роках став важливим культурним центром та місцем, куди з'їхалася велика кількість української творчої інтелігенції. Для них був побудований будинок «Слово», який став осередком культурного життя міста. Однак, сталінські репресії призвели до арешту й винищення мешканців будинку, а сучасна росія продовжує справу своїх предків.

Ключові слова: Харків, українська культура, Будинок «Слово», Розстріляне відродження.

У 1920-х роках Харків став одним із ключових осередків для літераторів і діячів культури. Більшість митців були приїжджі, а їхня кількість постійно збільшувалася. Щоб вирішити проблему з житлом, наприкінці 1920-х років створили кооператив та побудували будинок «Слово». Архітектор Михайло Дашкевич спроектував цю шестиповерхівку у формі літери «С» – звідти й назва.

Спершу радянська влада дозволяла митцям вільно працювати. У 1920-х – на початку 1930-х років сталінський режим взяв курс на українізацію: видавали газети та журнали українською, розвивалося театральне мистецтво, точилися літературні дискусії.

Проте так тривало недовго. 13 травня 1933 року в будинку застрелився письменник Микола Хвильовий. Однією з причин називають зникнення його сусіда й приятеля – поета Михайла Ялового, який був прозаїком, драматургом, кіносценаристом та першим президентом літературного об'єднання ВАПЛІТЕ. Через це Ялового звинуватили у «створенні контрреволюційної фашистської організації, яка мала завдання повалити радянську владу». Після цього мешканці будинку «Слово» жили в умовах постійних репресій та переслідувань. Кульмінацією дій радянського репресивного режиму стали події 3 листопада 1937 року. Тоді «на честь 20-ї річниці Великого Жовтня» в Соловецькому таборі особливого призначення розстріляли режисера Леся

Курбаса, письменників Миколу Куліша та Валер'яна Підмогильного, поетів Марка Вороного, Миколу Зерова та інших. Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР того дня вбив 1111 людей, серед них 287 літераторів та інших представників української інтелігенції.

«Крематорій», «будинок попереднього ув'язнення» – саме так називав будинок «Слово» письменник Іван Багряний, арештований 1932 року

До 1938 року із 66 квартир будинку радянська влада репресувала мешканців 40 квартир. Було розстріляно 33 мешанці та понад 70 репресовано.

Після відновлення незалежності України 1991 року їх реабілітація відбувалася повільно, а імена довго не згадувались в інформаційному просторі. Після розстрілу та репресій дім перетворився на звичайне житлове приміщення. Радянська влада замовчувала знущання та вбивства, тому мешканці могли навіть не здогадуватися про історію будівлі.

Довгий час про історію будинку нагадували лише меморіальні дошки. Перша була присвячена Павлу Тичині, на другій були викарбувані імена іших мешканців-письменників.

Навколо «Слова» в 1990-х роках об'єднувалися молоді літератори Харкова. У них було розуміння, що вони перебувають поруч із житлом людей, які формували українську культуру, змогли кинути виклик тогочасній тоталітарній машині, але їх за це було знищено.

Будинок став місточком зближення митців Розстріляного відродження із сучасністю.

2024 року на екрани вийшов художній фільм «Будинок «Слово». Нескінчений роман», знятий Тарасом Томенком за сценарієм, написаним ним спільно з Любов'ю Якимчук. Автори передали атмосферу тогочасного Харкова, тотального стеження НКВС за українськими митцями.

У період повномасштабного вторгнення росії цей символ став ще актуальнішим, тому що можна провести паралелі між тим, як нашу культуру нищила росія тоді і як нащадки НКВС її намагаються знищити нині.

Ведучи війну з усім українським, знищуючи українську літературу, спотворюючи історію, здійснюючи терор проти українських діячів, росіяни не могли не спробувати зруйнувати один із символів української незламності – «Будинок слово». 7 березня 2022 року російські військові обстріляли пам'ятку. Будівля була пошкоджена. Один із видатних культурних діячів сучасності Сергій Жадан так написав з цього приводу: «Цілком закономірно для росіян: вони завжди нищили нашу культуру. Щоправда, цього разу в них нічого не вийде. росіяни – варвари. А "Слово" ми відбудуємо».

Таким чином, згадуючи сумну історію мешканців будинку «Слово», ми маємо пам'ятати, що тільки спільними зусиллями ми можемо зберегти свою ідентичність, що історія з винищенням української інтелігенції не має повторитися, а такі символи, як Будинок «Слово», мають стати символом незламності й непереможності українців.

Список використаних джерел

1. Зі спогадів про будинок «Слово». URL: <http://proslovo.com/#15/50.00892/36.23515/-17.6/45>. (дата звернення: 10.11.2024).